

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

Vallás, állam és liberálismus.

Három magasztos fogalom, melyekbe a népek jóléte úgy foglalható össze, mint három ismert asztronómiai sarkételébe a Kopernikus világrendszeré. Ha hasonlatot keresnénk, nevezhetnők a társadalom három gránit oszlopának. A míg ezek ingatlanul állanak, a rajtok nyugvó társadalom boldog s benne a legellentétebb érdekek által motivált eszmék és harcok is határozott irányban s biztos talajon mozognak. Ám ha e három közül egyik, vagy másik összedől, vége a tetőzetnek is; a súly-irány-vonal a fundamentum határain túl vetődik; a nehézkedésnek föld felé vezető törvénye érvényre jut s mechanikai szükségesség szerint azonnal rommá lesz minden, a mit megépíteni talán egy egész nemzedék fáradozott.

Világos ebből, hogy egészséges viszonyok között a vallásnak az államot, az államnak a vallást s mindkettőnek a liberálismust s viszont ez utóbbinak amazokat támogatnia kell, mert érdeke mindeniknek ugyanazonos; általános szempontból véve céljuk sem különböző s az emberiség jóléte és boldogságában keresendő.

Olyan egyszerű logika ez, hogy ennek a megértéséhez semmi más nem kell, csak józan ész s az a lelkiismeretes jóakarát, mely sajna! minálunk egy idő óta szerencsésen fejetetejére van állítva s alkalomadtán utcazi sihederként ott bukfenchezik a rideg önzés és a legközségesebb szenvedélyek szemétdombjain. Rothad valami mi közöttünk s közviszonyaink maholnap hasonlatosok lesznek a Virgilius által leirt „Aornonhoz“ s ha valami ideális lélek felettök át akar repülni, az aluról felemelkedő büzők legott elszédítik s a szennyiszapba alázuhanni kényszerítik.

Hogy hova vezet ez a sajnálatraméltó beteges

vergődés? azt nemhogy előre megmondani, de még csak sejdíteni sem lehet. Arról azonban meg vagyok győződve, hogy rajta a vallás, állam és a liberálismus csak kezefogva segíthet. A mi a vallásnak árt, árt az államnak, árt a liberalis musnak is s a mikor az államhatalom a protestántismust századok óta mindig maga mellett látja, kétségtelenül nagy hibát követ el, ha ezt a vallást nagy küzdelmeiben magára hagyja s támogatására nem siet ott, *a hol már ő is közelről érdekelve van.*

Nem azt anyagiakról akarok én most szólni, hanem az emberi léleknek azon ferde eltorzulásáról, mely az igaz vallás s krisztusi szabadság örve alatt immár nemcsak az egyházak egészséges organismusát borította el, hanem komolyan fenyegeti az állami rendet is s hazánkat előbb-utóbb az anarkhismus karjai közzé kergeti.

Csak most olvasom egyik külföldi folyóiratban, hogy az „Üdv hadserege“ („The Salvation Army“) Indiába, Schweizba, Németországba, Stuttgartba, Esslingenbe stb. egy-egy hatalmas kohorszot indított útnak azzal a megbízással, hogy mentsek meg az erkölcsileg elvesztett világot! (Vajjon a Krisztus nem elvégezte-e már ezt?) Ki tudja, nálunk is nem fognak-e tábort ütni? S a mult esztendőben tett jóslatom nem fog-e a legközelebbi napokban szomoruan beteljesedni!? Hiszen a jelek nemcsak azt bizonyítják, hogy a szélhámosság és a rajongás egymásnak tőszomszédai, hanem azt is, a mit egyik előkelő világi írónk csak a minap hangoztatott, hogy t. i. mi magyarok a haladás szent nevében kötelezetteknek érezzük magunkat nyugot minden eszelősséget vakon utánózni.

Az „Evangélikus Egyházi Szemle“ meg arról ad hírt, hogy a Tolstoi-féle álmokat álmodozó s Schakespear szavai szerint inkább gaz,

mint bolond nazarénusok hazánk déli részén ujabban ismét mozgolódni kezdenek.

Mindkét hír elég fontos arra, hogy velök foglalkozzunk s az államhatalmat kötelessége teljesítésére figyelmeztessük.

Hogy micsoda csoda-bogár az az „Üdv hadserege“, arról talán legközelebb e lap hasábjain részletes leírást adhatunk. Itt szájízéltőleg csak a Lord Shaftesbury szavait idézzük s azt a tényt, hogy a rajongás ez örülettel határos tüneteivel immár az angol parlament, sőt a felső ház is foglalkozott s a nagy többség le-sulytó birálatát felette kimondotta. „Nekem úgy látszik, hangoztatta Lord Shaftesbury, hogy ez az üdv hadserege egyenesen az ördögnek a munkája, mely miután a keresztyénség hitelvesztetté tevésére már régóta mindent megkísérlett, most taktikáját megváltoztatta s a keresztyénséget nevetségessé akarja tenni. Egyetlen és nagy ereje a szektának az a vehementia, melylye magát a serházakra és csapszékekre vetette s hogy követői, mint valódi jezsuiták, a cél által minden eszközt szentesítettnek tartanak.“

A nazarénusok? Nem eszköznek, nem katonáskodnak és semmiféle felsőbb hatóságot el nem ismernek.

Hát mi más ez, mint valóságos anárkhia!? S vajjon az az államhatalom, mely a szocialis mozgalmakat hazánkban is, és igen helyesen, éber szemekkel kíséri s ha kell meg is torolja, nem veszi észre, hogy a butaság titkos műhelyeiben aknák készülnek ellene s már nemcsak a szomszéd, hanem a saját háza is lángokban áll!? s ha észrevette nem tartja kötelességének a vallásnak segítségére jönni s ezeket a veszedelmes társadalmi brigantikát egyszerűen lehetlenné tenni!?

Ismét mondjuk, hogy e dologban különösen (!) a vallás és állam érdeke azonos.

Jaj! de hát a liberalismus! A liberalismus!

Engedelmet kérek; én is liberális embernek tartom magamat, de e név alatt sem állami, sem vallási, sem társadalmi tekintetben nem tudom és nem akarom megtűrni az anárkhismust, vagy is azt a kificzamodott gondolkodás, meghibbant agy és rossz lélek szülte szellemi és erkölcsi epidemiát, mely sociál- és vallás-philosophiai hazug jelszavakon lovagolva fanatikus gyűlölettel neki ront minden rendnek, minden törvénynek és igazságnak, melyeken a világ és az emberiség sok ezer éves jogai nyúgosznak s a mely az ok nélküli s nem egyszer többszörösnek mondható hithagyás visszataszító tünetei után végre is a honárulás bűnében kulminál. Ez már nem liberalismus, nem libertas, hanem olyan fokú licentia, mely-

nek megfélézése az államnak is kötelessége ha ugyan philosophiáját nem a Kropotkinok, Stirnerek, Benthamok és Marx-ok stb. rendszerén akarja felépíteni.

És vajjon mit tanulhatunk e tekintetben a külföldi államoktól?

Néhány példában megmondom.

Az amerikai Egyesült Államok (ezek pedig ugyancsak nem illiberalisok ám!) szemmel tartják az ott gombamódra szaporodó hitfelekezeteket s ha valahol az állami rend, törvény és erkölcsiség elleni mozgalmakat vesznek észre, azonnal közbeszólanak s ha a szükség úgy kívánja, repressaliákhoz is nyúlnak. Így történt p. o. az 1887-ik évben, a mikor a mormonismus kiirtására elégtelennek bizonyult ugynevezett Edmund-féle korábbi törvények helyett és szigorúbb törvényeket alkottak s ezeket is jobb lelkiismeretesen végrehajtván, amaz örjögő vallásfelekezet bolondságaival véglegesen leszámoltak.

Angliáról már fentebb említettem, hogy midőn egyes felekezetek viselt dolgairól van szó, az állami és erkölcsi érdekeket a parlament ott is meg tudja védelmezni.

Poroszországban vallásos egyesületek, újabb hitfelekezetek csak az állami hatóság engedélyével alakulhatnak. (Lásd: „Gesetz über die Vorbildung und Anstellung der Geistlichen“ Von 11 Mai 1873. 20. §.)

A Hesseni nagyhercegség területén az 1875-ik évi ápril 23-ki törvények 4-ik szakasza szerint „vallásos egyesületek a magok ügyeit önállólag rendezik és kormányozzák, de az állami felügyeletnek és a törvényeknek alá vannak vetve s különösen semmiféle egyháznak, vagy felekezetnek nem szabad az alkotmányából valami olyat következtetni, a mi az állam fenségével, vagy törvényeivel ellenmondásban van.“

Ausztriában az 1874-ik évi 20-ik t.-cz.-nek mindjárt a legelső §-a kimondja, hogy az eddig törvényesen elismert felekezeteken kívül csak az olyan felekezetek megalakulása engedhető meg melyeknek hittana, isteni tisztelete stb. sem az állami, sem az erkölcsi törvényekbe nem ütközik.

A szabad Schweiczbán minden polgárnak szabadságában áll akár miféle vallásos egyesületet alapítani, akármiféle cultuszt gyakorolni; de a nyilvános rend és erkölcsiség parancsai szigorúan megtartandók. E tekintetben aztán majd minden egyes kanton külön-külön törvényeket alkotott. (Lásd; „Bundsverfassung 50—51. §-ok.“ Bern: „Kirchengesetz“ 2-ik §-a, s a büntető törvények 6-ik §-a stb. stb.) Ez

utóbbi azért tanulságos, mert ki van benne mondva, hogy a ki a törvény ellen vét, 200 frankra vagy 60 napi elzárásra büntetetik. Szt.-Gallen ugyanezt a kihágást 500 frankkal vagy egy felesztendei fogházzal súlytja. (Lásd. „Gesetz“ stb. 1872. nov. 26. 1-ső §.)

Ime mindezen államoknak van gondjok arra, hogy polgárai és felekezetei közül egyik is erkölcs-, vagy *állam- és törvényellenes* tanokat ne hirdessen. Minálunk pedig szabad a vásár boldognak, boldogtalannak. Ébredjen fel hát végre valahára az az államhatalom! Most még *főképen* csak mi lelkészek küszködünk a veszedelmes epidemia ellen. De a jelek s nevezetesen a besorozott nazarénus katonák nyilvánosságra hozott s napról-napra szaporodó példái, valamint a hírek, melyek a külföldről szorított s hozzánk is becsempészni tervezett vallásos hóbortok irónyításáról szólnak, már előre jelzik, hogy ezekkel a boldogtalan rajongókkal nem sokára meggyül a baja az államnak is. És ez mi nálunk, a mi viszonyaink között sokkal nagyobb veszedelmet rejt magában, mint más országokban. Szép szó, nagyon szép elv az a liberalismus, de csak addig a határig, míg az állami, erkölcsi és észszerű törvényekkel karöltve jár s jegyezze meg magának mindenki, hogy ha Hunyadi János nazarénus vagy baptista lett volna, vallás dolgában Magyarországnak, meg talán az egész világnak is ma aligha más képe nem volna..!

Püspökladány, 1897. márcz.

Eröss Lajos,
ev. ref. lelkész.

Melanchthon emlékezete.

rtta s a sárospataki ref. főiskola 1897. február hó 16-ikán tartott *Melanchthon-emlékünnepe*n felolvasta **Rács Lajos** tanár.

V.

Forduljunk most a tanügy terén kifejtett munkássága felé, mert dicsőségének és halhatatlanságának csak felét teszi reformátori tevékenysége, másik felét mint tanító, tudós mint *Praeceptor Germaniae* szerezte meg. E téren nem kevésbé széleskörű, nem kevésbé fáradhatatlan, nem kevésbé sikeres és áldásos munkásságot fejtett ki, mint a reformatio terén; sőt ha az evangéliomi tan kifejtésében, megvédkezésében, az egyház belső szervezésében semmi tevőleges részt nem vett volna, akkor is joggal lehetne őt Lutner legelső munkatársának, gondviselészerű reformátor-társának neveznünk a tanítás és az iskolaügy fejlesztése, felvirágoztatása körül kifejtett nagy munkásságáért, ha tudjuk azt, hogy az egyház és is-

kola prot. felfogás szerint összetartoznak, az iskola az egyház veteményes kertje.

A reformationak szüksége volt iskolákra, mert ha a bibliát a nép kezébe adta, arról is kellett gondoskodnia, hogy a nép olvasni tudjon. Ezért a reformátorok erősen buzgólkodtak mindennemű, alsóbb- és felsőbbrendű iskolák felállítására körül. Luther a legnyomatékosabban szívökre kötötte a tanácsuraknak e kötelességet. Különösen munkás volt e téren Melanchthon, a csendes tudós és serény iskolamester. Minden oldalról hozzáfordultak tanácsért és útastításért s ő mindenkit segített tanácssal és tettel. Buzdította a községeket, egyházakat iskolák alapítására, tanítókat küldött nekik, tantervet készített; útastításokat adott, hogyan járjon el a tanító működésében és czélszerű tankönyveket írt. Több mint 50 város (köztük Nürnberg,* Soest) Melanchthon tanácsának és közvetlen serkentgetéseinek köszönhetette iskolaügye föllendülését. Az összes iskolaügy, valamint az ifjuság nevelése elé új czélokat és utakat tűzött. Németország leghíresebb tanítói, mint Sturm Strassburgban, Trozendorf Goldbergben, Wolf Jeromos Augsburgban és Neander Nordhausenben tanítványai vagy barátai voltak.

Tanári s tankönyvírói munkásságát ugyanaz az *universalismus* jellemzi, melylyel már ifjúkori tanulmányainál találkozunk. Előadásain s azon kívül a legkülönbözőbb tárgyakkal s tudományokkal foglalkozott (előadott új-szövetségi s egy ideig ó-szövetségi írásmagyarázatot, továbbá dogmatikát, etikát, dialektikát, physikát, magyarázott mindenféle görög és latin klasszikust), ezek nagy részét külön tankönyvekben is feldolgozta. Műveiben határozott tudományos tehetség, a szellem szokatlan elevensége és könnyedsége, éles felfogási és megfigyelő képesség, egészséges, természetes ítélet, erős emlékező tehetség, kiváló szépérzék, fáradhatatlan szorgalom és ritka lelkiösmeretesség tárul elénk. Tudásának rengeteg anyaga fölött bámúlatosan uralkodik s azt a kellő helyen keresetlen művészettel, csinnal tudja előadni. Tudása nemcsak a fej, hanem a szív képzésére és művelésére is szolgál, sőt minden tudomány ő előtte csak annyiban becses, amennyiben a hitnek, Isten országának szolgálatában áll. Szerinte a tudomány, a bölcseségtől, a bölcsesség az Ur félelmétől és a hittől elvá-

* A nürnbergiek meg is hívták őt alapítandó gymnasiumukhoz rectornak, de ő a meghívást nem fogadta el, mert ez állás egy retorikailag kiképzett egyént kíván, ki képes legyen aztán az ifjuságot is ez irányban kiképezni, — s ő távol áll ettől, az ő stylusa száraz és józan. A gymnasium felavatásánál ő tartotta az ünnepi beszédet, (1525. máj. 6.), melyben magasztalta Nürnberg polgárait az ifjuság neveléséről való gondoskodásuk miatt.

laszthatatlan.* Mindenik mint az igazi tudományos műveltség terjesztője működik: formare judicia juventutis, excitare ad virtutem et decus ingenia, ez volt neki vitae genus sanctissimum, utilissimum, beatissimum. Mint egy valóságos polyhistor, úgy áll ott kortársai között, s Leibnizig nem volt honfiktára, a ki hasonló egyetemes, encyklopédikus ismerettel rendelkezett és hasonló sikerrel működött volna.

Legotthonosabban az ókorban, a klasszikus írók és tudósok közt érezte magát, s azok helyesebb megértésére, méltatására rendkívül sokat tett, részint a görög** és latin*** nyelvtan kidolgozásával, részint a klasszikusok jobb kiadásával, sokféle commentárjaival, melyekben a gazdag ismeret, ügyes tapintat és ízlés félreismerhetetlen, részint buzdító beszédeivel, intelmeivel. A philologia tanulmánya nemcsak azért volt előtte fontos, mert az azon instrumentum, mely a szentírás thesaurusát felnyitja, hanem a benne foglalt sokoldalú és gazdag tudás miatt is, mely az eddigi barbársággal ellentétben a szellemet műveli, emeli, ékesíti. Bár szerinte az evangéliom az üdv útja, legtöbbször az ókor nagy alakjainak nemes tetteiről és erényeiről is magasztalással beszél, mert azok is Isten adományai, a kitől minden jó jön, s bölcs mondásaikat és tanításaikat, különösen pedig példájokat vigasztalás és utánczás gyanánt tekintette.

A szentírás helyes megértéséhez elkerülhetetlenül szükségesnek tartotta az alapos nyelv ismeretét, különösen a görög és héber nyelv ismeretét (Omnis theologus et fidelis interpret doctrinae coelestis debet esse primum Grammaticus, deinde Dialecticus, denique testis). Hogy a tiszta tant megtaláljuk, a forrásokhoz kell visszazállanunk, s a nyelvek adománya nélkül nem lehet felismernünk, mi áll a forrásokban. A grammaticus neki a mai értelemben vett philologus is egyuttal, kinek az ó-kori történelem, archeologia, földrajz rendelkezésére kell, hogy álljon, s azt is jól tudja, hogy általános tudományos műveltség és ismeretek nélkül a szentírás magyarázata nem lehetséges, s a ker. igazságnak épügy ártalmára van a tudatlanság és barbarismus, mint a hamis tudomány. Ezért volt kérlelhetetlen ellensége a scholasticismusk.

* Herzog, Real-Encyklopädie. S. 285 - 86.

** Első kiadása 1518-ban jelent meg ily czimen: *Institutiones graecae grammaticae*. Hagenoae 1518. A mű 1589-ig 25 kiadást ért.

*** A latin nyelvtant eredetileg Erasmus Ebner nevű tanítványa számára írta, 1525-ben Goldstein a Melanchthon akarata ellenére kiadta; 1525—1735-ig 51 többé-kevésbé változtatott kiadást ért s 1734-ig Szászország minden tanintézetében használatban állott.

Nem győzi elégszer hangoztatni,* hogy a tudomány áldás, a tudatlanság átok az egyházra nézve, hogy a tudatlanság elsötétíti a vallást s istentelenséget von maga után, hogy nemcsak a nyelvek, hanem a philosophia és a többi tanulmányok is szükségesek a theológiához.

A *philosophiában* főként mint a Aristotelismus reformatora, a régi philosophia tanulmányozásának megújítója szerzett magának érdemeket. A mi saját philosophiai műveit illeti, hiányzott benne a speculativ erő és bátorság ahhoz, hogy egy rendszert következetesen kidolgozzon. A *dialektikát* két könyvben is tárgyalja (De Dialectica libri quatuor, 1520, és Erotemata Dialictices 1547.); czélja, hogy Aristoteles megértéséhez az utat egyengesse. Ő a dialektikát szükséges művészetnek tartja, mivel a középszerű fejeket oktatja és segíti, a jelesebb főket pedig kormányozza és ahhoz szoktatja, hogy a biztos igazságot keressék és szeressék. Melanchthon az első protestáns *psychologus*; 1540-ben adta ki a *lélekről* szóló művét (De anima) s e tárgyról később többször tartott előadást. A lélekről szóló műve első kísérlet a psychológiára, illetőleg a teljes anthropológiára; psychologiai kutatásaiban Platon, Galenus s főként Aristoteles műveire támaszkodott, de teljességgel nem volt ezek pusztá utánczója, hanem nézeteiket saját ker. felfogása szerint alakította át s egészítette ki. A lélek alaplényegét mint az organismus folytonosan tartó mozgató elvét, vagy mint végtelen, a testtől különböző halhatatlan lelket fogja fel. Az akarat szabadságát előbb teljesen tagadta, de később Luther felfogásától e tekintetben jelentékenyen eltért.** Az *ethikára* vonatkozólag 1529-ben adott ki egy commentart Aristoteles ethikája fölött, 1538-ban pedig saját *Philosophiae moralis epitome* czimű művét. Utóbbiban már jelzi a philosophiai és keresztyén ethika közti különbséget. A morált a kijelentett isteni akaratra alapítja; az ember legfőbb java és czélja Isten; erkölcsi jó az isteni akaratnak megfelelő cselekvés és az erény azon hajlamban áll, hogy ezen akaratnak engedelmeskedjünk; egyedül azt fogadjuk el vezérnek.

Az említett tankönyveken kívül írt még Melanchthon rhetorikát (De rhetorika libri tres 1519), physikát (Initia doctrinae physicae, 1549). Tankönyveiben nagy világosság uralkodik; rajta van, hogy magát tiszta meghatározás és elrendezés által lehetőleg megértesse, a tárgyakat az ifjuság értelméhez alkalmazza.

* Igy a *De amore veritatis*, 1585, és *De philosophia* 1536. czimű iskolai beszédeiben.

** K. Schmidt, Geschichte der Paedagogik. 3 Bd. S. 54—55.

Zavaros dolgok, homályos szavak, melyek értelmét hasztalan fürkészi az ember, visszatetűzők előtte.

A tudományos műveltség és ismeret terjesztésére épannyira hatott Melanchthon *egyetemi* előszóbeli *előadásai*, mint íratai által, sőt talán még jobban. Egyetemi előadásaira a minden rendű és rangú, korú és nemzetiségű (német magyar dán, sőt olasz és görög) hallgatók rengeteg számban sereglettek, úgy hogy néha 2000 hallgatója is volt. 42 éves tanári működése alatt ezreknek volt itt tanítója. Akadémiai előadása inkább a tartalom, a csiszolt forma s a tanulságos, a hallgatók önmunkásságát is igénybevevő módszer, mint a ragyogó előadás által vonzott. Habár elevenségénél fogva természetes ékesszólása nem hiányzott s habár kevésbé erőteljes organumát és hebegő nyelvét elméleti és gyakorlati módon legyőzni törekedett, előadása mégis inkább csöndesen továbbfolyó, a vidéket megtermékenyítő s környezetét ékesítő patak volt a lutheri előadás eleven, tovazuhogó vizáradatja mellett és iskolai alkalmi beszédei (Declamationes), habár szóbeli előadásra készítve, mégis inkább tudományos értekezések, mint szigorúan vett beszédek.* De az ifjúságot lebilincselte előadásának frissége, közvetlensége, közbeszőt találó példái, idézetei, bizonyításai által, mindenek előtt pedig azon szeretetteljes viszony által, melyben hozzájuk állott. „A házi rendhez tartozott Melanchthonnál, beszél Camerarius, hogy senki sem fordult hozzá hiába. Sokan jöttek hozzá és kértek tőle ajánló levelet, mások írásbeli dolgozataik kiigazítását. Ezek tanácsot kértek tőle ügyeikben, amazok elbeszéltek neki, a mi itt vagy ott figyelemre méltó történet, mások elpanaszolták neki bajaikat.“ „Igaz lélekkel állíthatom, — ugymond Melanchthon, — hogy atyai szeretettel és jóindulattal vagyok minden tanuló iránt, s mindaz, a mi reájok veszélyt hoz, erősen megindít engem.“ Sok tekintetben javította a tudós tanulmányozás módszerét, így szabad előadásokat és vitatkozásokat rendezett s a résztvevők számára díjakat tűzött ki.

A tanulók iránti szeretetből állította fel a szülők kértére a *Schola privata*-t is saját házában. Igaz, hogy a Wittenbergben uralkodó drágaság és sovány fizetése (eleinte 100 frtot kapott, később 200 frtot, 1536-tól 300, 1541-től 400 frtot) is kényszerítette e nevelő- és tanítóintézet felállítására, de a főök mégis a nevelés és az ifjúság iránt való vonzalma s az a tapasztalata volt, hogy az ifjak a kellő számú iskolák

hiánya miatt (Wittenbergben sem volt gymnasium) meglehetősen készületlenül, a klasszikus irodalom ismerete nélkül jönnek az egyetemre. Ezeknek akarta ő a kellő előkészületet megadni. De a tudományos vezetés mellett erkölcsi felügyeletben és nevelésben is részesültek nála a növendékek. A schola privátában a tantárgyak közt a latin és görög nyelv foglalta el az első helyet; e mellett retorikára, történelemre, matematikára és physikára is oktatta őket, sőt a felnőttebbekkel a Loci communes-t is olvastatta, továbbá írásbeli dolgozatot készített velök. A házi és tanulmányi rendben a reggeli ima állott első helyen, mire egy szentírási hely olvasása következett. A legszorgalmasabb és legügyesebb növendéket *házi királynak* (rex domus v. puerorum) nevezte el; ez segített neki a felügyeletnél és oktatásnál. A ki a legjobb latin dolgozatot írta, az asztalnál az első helyen ült vagy borostyánkoszorut kapott. Időről-időre, hogy a latin társalgási nyelvben gyakorolják magokat, növendékei szomorú és vigjátékokat adtak elő (különösen Terentiustól), melyekhez Melanchthon maga írt bevezetést. E magániskolája 1519—1529-ig állt fenn, de hatása sokáig megmaradt, mert nyomán sok más hasonló magánintézet keletkezett s egyes intézményei még a nyilvános iskolák számára is útmutatóul szolgáltak.*

E sokoldalú tanügyi munkásságával, a nevelés- és iskolaügy mindenirányú felkarolásával, sok évi fáradhatatlan ápolásával érdemelte ki Melanchthon kortársaitól a *Praeceptor Germaniae* nevet. Ha rengeteg tudásában, mindenféle alkotásában nem nyilvánul is elsőrendű lángész, ha nem teremt is örök ifjúságot lehellő műveket, tagadhatatlanul egy nem mindennapi sokoldalú tehetség áll előttünk; nem volt merész, mélyreható szellem, erélyes jellem, de nemes személyiség, kire nem lehet szeretet és tisztelet nélkül fölnéznünk, sőt a kinek még hibáitól és gyöngeségeitől se lehet részvétünket megtagadnunk. A klasszikai humanitás egy igazi példányképe áll benne előttünk, a keresztyén-ség megtisztult erkölcsi komolyságával párosultan.

Nem volna teljes a kép, a melyet Melanchthonról magunknak alkottunk, ha meg nem emlékeznénk róla, mint magánemberről. Családi körében, magánéletében Melanchthon a legszeretreméltóbb, legnemesebb alak, ki a legteljesebb tiszteletünket megérdemli. Tiszta, gyöngéd lelke, mélységes emberszeretete, különösen kimeríthetetlen szívjósága itt egész fényében tündökölt.

* K. Schmidt, Geschichte der Paedagogik, S. 59.

* K. Schmidt, Geschichte der Paedagogik, S. 60—63

1520. nov. 25-én nősült,* *Krapp Katalint*, a wittenbergi polgármester leányát, egy minden tekintetben hozzáméltó, derék nőt véve el, kivel 1556-ig élt boldog házasságban, midőn feleségét a halál elrabolta. Két fia és két leánya született; utóbbi éveiben sok gondot okozott neki Anna leányának szerencsétlen házassága, majd korai elhunyt; unokáit magához vette s szeretettel nevelte. Igényeiben roppant szerény, kevéssel beérő ember volt; a pénzre nem sokat adott, azt megbecsülni nem tudta; határtalan jószívűsége és vendégszeretete minden pénzét fölemész-tette, úgy hogy gyakran meglehetősen pénzzavarban volt. Szívet melegítő az a bensőséges, gyöngéd viszony, melyben családja tagjaival áll; családja volt az a szentély, hová a külvilág zivatarai elől visszavonulva, enyhülést és üdülést talált, hol erőt szerzett az újabb küzdelmekre. Mindenkit, a ki hozzá ment, szívesen fogadott; nem intéz-hettek hozzá kérést, akár anyagi segílyre, akár tanácsadásra, akár valamely műhöz előszó-írásra, akár valamely becses ereklyéjére vonatkozott, hogy azt megtagadta volna. A ki csak Észak-Németországban megfordult, nem mulasztotta el őt felkeresni s az ő háza és szíve mindenki számára nyitva állott. Életszükséglet volt neki a barátaival, kedves embereivel, elvtársaival való érütközés, gondolatcsere; szívesen töltött körükben egy-egy vidám estét, beszélgetések, szelid tréfálkozások közt; ezzel függ össze kiterjedt levelezése is, melyet Németország s a külföld reformátoraival, paedagogusaival, ismer-rossel és ismeretlennel folytatott.

* * *

Mélyen tisztelt közönség! Melanchthon meghalt, hamvai rég elporladtak, de szelleme ma is él, mert azok, kik koruk legjobbjainak eleget tettek, kik a jövődők számára munkáltak, nem halhatnak meg soha! Igen, Melanchthon nem halt meg, ott él ő az erőteljes német protes-tantismusban, melyet megteremteni és életképessé tenni első sorban segített, ott él Németország virágzó tanintézeteiben, egyetemeiben, tudomán-nyos fejlettségében; ezek mind éleken szóló tanubizonyságai a Melanchthon élő szellemének. De itt él ő hazánkban is, mi közöttünk**; mi is nagy hála vagyunk kötelezve neki, tudá-sának gazdag tárházából a mi protestáns egyházi és iskolai ügyünk is gazdag táplálékban részesült!

* Az egyetem kapujára kifüggesztett következő distichonban tudatá hallgatóival, hogy e napon nem tart előadást. A studiis hodie facit otia grata Philippus. Nec vobis Pauli dogmata sacra leget.

** Hazánkkal való összeköttetésének, protestáns egyházi és iskolai ügyünkre gyakorolt üdvös befolyásának ismertetésére itt nem terjeszkedem ki, mert ez ünnepélyünk egy másik előadójának volt feladata.

De egyébben is él! Midőn a tudományos kutatás fegyvereivel a mélységbe szállunk, hogy vizsgáljuk a természeti és emberi világ titkait s ezek alapján közelebb jussunk az istenség megismeréséhez, — midőn a vallás megértéséhez, tanulmányozásához szükségesnek tartjuk az alapos philosophiai, nyelvészeti, történelmi képzettséget, — midőn lemondva kitüntetésről, dicsőségről, emberi kegyről, csak az igazságnak s keblünk legszentebb meggyőződésének hódolunk, midőn nem elégszünk meg a kész tételek elfogadásával, hanem alapos tanulmány, a történelem és az emberi élet vizsgálata útján keressük azok igazolását, s ha ez nem sikerül, követjük keblünk Istenét, midőn ismereteinket harmonikus egészszé igyekszünk összefoglalni, hogy annak alapján az emberi életet legkülön-bözőbb vonatkozásaiban felfogjuk s arra ráhassunk: akkor mindannyiszor a Melanchthon szelleme él és munkál bennünk! S ha keressük embertársainkkal, a békét a rokon felekezetekkel, az összekötő kapcsokat, ha nemcsak lélekben, hanem belsőleg is Jézus tanítványai igyekszünk lenni, kiknek legfőbb fegyverök a *szeretet*, ha az üldöztetésre türelemmel, a bántalmazásra hallgatással, a vádoltatásra tiszta lelkiismeretünk megnyugtatóásával válaszolunk: akkor is a Melanchthon szelleme él és munkál bennünk!

Éljen és munkáljon még sokáig bennünk és közöttünk, hogy ez által is közelebb jussunk emberi mivoltunk fölismeréséhez, emberi rendeltetésünk betöltéséhez! Ez lesz a legigazibb hódolat Melanchthon szelleme iránt, ez lesz 400-ik születési évfordulójának legméltóbb megünneplése!

(Vége.)

Csodálatos egyenlőség.

Az egyház-politikai tárgyalások idejében e becses lapok hasábjain kifejezést adtam azon aggodalmaimnak, melyek a jövőre nézve lelkem előtt megjelentek; de oly tekintélyes emberek rajzolták rózsás színekkel előttem a jövőt, hogy magam is kezdtem édes reményeket táplálni az egyenlőség, lelkiismereti szabadság megvalósulása iránt. S ma azt látom, hogy akik akkor bíztak és reméltek, összébb vonják vitorláikat s az állam dotatiója helyett megelégednének már a felemelt segílyvel is; a bekövetkezett bajok előtt szemet nem húnnyhatván, csak annyit mondanak: hogy minden nagyobb rázkódás nélkül hagyták egyházi életünket az újabb törvények.

Hála Istennek, igaz, hogy nem dőlt még le egyetlen templomunk sem, de az adatok, melyek szépítgetve elismerik a káros hatást, épen nem vigasztalók.

Olvashatjuk az esperesi jelentésekből, hogy sok helyen a házassulóknak 30—40, 50 %-a nem veszi fel az egyházi áldást; más helyen a hivek pap és kántor nélkül polgári temetést rendeznek, sok helyen polgári keresztelőköt tartanak. Mit jelentenek ezek a tények,

talán azt, hogy az egyháziasság fejlődött? Nem! hanem azt illusztrálják megdöbbentően, hogy annyi százalékkal fogyott a lelkészeknek nemcsak jövedelme, de mindennapi kenyere s fogyott a vallásukhoz ragaszkodók száma: s nőtt az egyházi férfiak keserősége, kik egyedül áldoztak a haza oltárán, mert az állam nem tartja feladatának a stóla kárpótlást; pedig az anyakönyvek, melyeket a lelkészek eddig ingyen vezettek: ma évenként körülbelül másfél millió forintba, — Budapesten magában 40,000 forintba kerülnek.

És ez a szomorú körülmény nemcsak az egyes lelkészek helyzetének, hanem az egyetemes prot. egyháznak, sőt általában a vallásosságnak esését mutatja, kivált még ha számokban tudnók az egyházakból kilépett felekezetről szaporodását, a mi az Alföldön nagyon jelentékeny s csak azért nem adott még okot a feljajdulásra, mert ott a hivatalnokok fizetései az egyház pénztárából teljesítettek, de vehemens erővel fog kitörni a baj, ha a kilépett felekezetről helyett a megmaradt egyháztagoknak kell viselni a terhet.

Ide járul még azon veszteség is, mely a divatba jött reversálisok által még Debreczenben is megállítja a számbeli fejlődést!

És a consülok ezt látják, tudják, talán még meg is siratják, de nem tesznek semmit! A Convent mely oly szigorú fegyelmi vizsgálattal fenyegetni a szegény falusi lelkészt a közalap járulékaiknak behajtására: mélyen hallgat, ha egyházunk vitális érdekeiről van szó.

Lépten-nyomon hangoztatjuk az autonomia frázisát s apródonként feladtuk az elővédeket s már úgy vagyunk a megrongált erősségben, mint a körülzárt vár őrsége, mely nem a harcztól, hanem a haláltól várja szabadulását. Ott egy jobb sorsra érdemes lelkész összetört tetemeit áztatja 6 nevetlen árva; a másik helyen mire a Sajó hullámai összecsapnak s elsímulnak a kétségbeesett élet romjai felett: elsímulnak s napirendre térnek felette a gondolatok.

És ez történik a jobb kor hajnalán! milyen lesz a folytatás! Lesz-e napsugár, mely áttörjön a ködös homályon; támad-e a buzgóság, hithűség szellője és mikor, hogy elűzze a viharokkal teljes felleget?!

Nagyon, nagyon lassan mozdulunk előre. A mit mérünk is kérni bajaink orvoslására, a szerény 6—800 frtos lelkészi fizetést: olyan lassan, szegyenkezve mondjuk, mintha attól félnénk, hogy megtalálják adni. De hát mit is fog csinálni ennyi temérdek pénzzel az, a kinek eddig annyiból két évig kellett megélni, kivált ha nincs több 2—3 gymnasiumba járó fiánál.

És itt magunk között is van egy kis féreértés. Némelyek különbséget akarnának tenni a valamikor bekövetkező rendezés alkalmával a városi és falusi lelkészek közt, mert falun olcsóbb az élet. Ez uraim roppant tévedés, de városon kifizeti magát egy kis drágasági pótlékkal. Az élelmiszer talán valamivel olcsóbb falun, de a pénz az iszonyú drága. Ruhát drágábban sóznak a jó falusiak nyakára az élelmes városi szabók, pedig már az úti költség is 5—6°/_o-el drágábbá tette azt! Mi hát falun az olcsóbb? Talán a gyermeknevelés? Az elemi iskoláztatás városon ingyenes, falun nem. A városi lelkész, tanár, tanító fiait otthon neveltetheti, taníttatása semmibe sem kerül, tandíjat nem fizet, legtöbb esetben ösztöndíjat is kap; míg a szegény vidéki lelkész és tanító, még ha convictusba küldi is gyermekét, évenként 200—300 frtot költhet ugyan e célra.

De meg kérdem, más vizsgát tesz az a városi

lelkész, mint az encsencsi pap? Egyenlő mértéket uraim!

Annyira csodálatos egyenlőség ez, hogy épen nem tűnik fel következetlennek ama szatmár-megyei javaslat, mely a papi fizetést 800 frtban, az esperesét 3000 frtban, a püspökét 10,000 frtban kívánja megállapítani. Ilyen Kálvini rendszeren egészen rendén valóban tűnik fel előttem az is, ha a falusi lelkész, ki mindennap dolgozik, templomban, iskolában, szántóföldjén, 600 frton nyomorog, a váradí püspök pedig, ki évenként két misét lemorzsol — félmillió forintot pazarolhat el.

Ha így gondolkozunk az egyenlőségről mi magunk, nem gondolkozhatnak másképen a cultusz-minisztériumban sem.

Bizony az egyenlőséget csak ott látom én megvalósulva, mikor adót kell fizetni, meg mikor a református katona együtt térdepel a catholikussal, de más tekintetben az 1848. évi törvény ma is csak írott malaszt, s az marad akkor is, ha ezen törvények létrejöttének 50 éves jubileumát üli az ország.

De hát uraim néma gyermeknek anyja sem érti szavát. Van Magyarországon pénz, csak kérni kell. Az operára többet áldozik az ország évenként mint 2000 református templomra. Egy színésznőnek tud annyi fizetést adni, mint 40 tanítónak; 50—60 színészre többet áldoznak, mint 2000 lelkészre és 3000 tanítóra együtt. Mert az opera intendánsa nem hagyja a magáét, lefesti szépen a bajt s ez az oka, hogy maga az opera több subventióban részesül, mint a negyedfélezer protestáns egyház, negyedfélmillió egyháztaggal együtt. Pedig ha nem vonjuk is kétségbe az operának kulturális hatását: kétségtelenül az a 3000 egyház annyi lelkészével és tanítójával szintén tesz valamit a nemzeti erő fejlesztésére.

De hát ha akarunk valamit még idejében elérni, kérnünk kell. Kérjük ha a kerületek késlekednek egyházmegyénként mi lelkészek. Irja oda nevét a debreczeni, vásárhelyi, halasi lelkész is, mikor a szegény egyházak érdekeiről van szó.

Bármerre tekintünk, ilyen visszas körülményekkel találkozunk. Egy zsidó anya gyermekét nem irathatja be keresztyénnek, a lelkész büntetés terhe alatt nem keresztelheti meg; de a református gyermeket szabad más vallásban nevelni, szabad baptistává keresztelni, mert lelkiismereti szabadság van; míg amott tiltja a törvény. A váradí püspök pénzen vásárolja a proselytákat; ez lelkiismereti szabadság; de ha Ferenczi Gyula indítványozza H.-Dorogon a missiót: ez mint törvénybe ütköző dolog királyi ügyész elé kerülhet: Duo si faciunt idem non est idem. Bizony csodálatos egyenlőség!

Lévai Mihály.

TANÜGY.

A közoktatásügy az országgyűlésen.

Az országos költségvetések vallás- és közoktatásügyi fejezete került a közelmúlt napokban a képviselőházban részletes tárgyalás alá, mely alkalommal a szakminiszter több rendbeli figyelemre méltó s minket protestánsokat is közlelő nyilatkozatot tett, a melyek egy helyesebb és megnyugtatóbb fejlesztési törekvésnek létezéséről tanúskodnak a kormány körében.

A tulajdonképi egyházi kérdések, eltérőleg az eddigi gyakorlattól, csak mellékesen érintettek a vita folyamán, eltekintve a néppárt ismeretes irányú szónokaitól. Protestáns részről leginkább *Marjay Péter* ref. lelkész, orsz. képviselő foglalkozott az egyházat illető kérdésekkel, midőn visszaütésiván *Török* képviselőnek a lelkészek ellen emelt ama vádját, hogy hivatásukat nem töltik be kellőleg s annak tulajdonítsák a vallásosság hanyatlását, — rámutatott a lelkészek inséges helyzetére, s hathatósan sürgette az állam nagyobb mérvű támogatását, mert azzal a 100,000 frttal, a mennyivel a f. é. költségvetésbe több van felvéve, a lelkészek helyzetén éppen nem lesz érezhető mértékben segítve. Erre *Wlassics* miniszter beszédjében azt a kijelentést tette, hogy a kongrua kérdésével a kormány foglalkozik nemcsak a katolikus egyház érdekében s csak rövid idő választja el attól, hogy a többi vallásfelekezetekre nézve is törvényjavaslatot terjesztszen a képviselőház elébe.

Különös figyelmet érdemelnek a miniszternek a *felső oktatásra* vonatkozó nyilatkozatai. Hangsúlyozta annak szükségét, hogy a felső oktatás törvényhozásilag szabályoztassék. Továbbá az egyetemi rendszer mellett foglalt állást a felső szakiskolák rendezésével szemben, a mely ma már Franciaországban is eljettett. Elismeri, hogy alkotmányunk szerint a felekezeteket megillet az egyetemállitás joga; de nincs sehog meghatározva, hogy mit kell egyetem alatt érteni.

A mi közelebről érdekel bennünket, kiterjeszkedett a miniszter beszédjében a *hittani képzésre* is. És mint-hogy az államot az egyháztól csak a dologi hatáskörök tekintetében tartja szétválasztottnak, de teljességgel nem híve az állami indifferenzizmusnak, midőn az állam egyáltalán nem törődik az egyházzal, amit bizonyítanak a budget tételei is, a melyek mutatják, hogy az állam segítségére megy a történelmi egyházaknak: ennél fogva súlyt helyez arra, hogy az állam a papképzésre is legalább annyira befolyást gyakoroljon, hogy lehetővé tegye az egyetemen való magasabb kiképzést. A miniszter terve egyelőre e tekintetben az volna, hogy Budapesten a róm. kath. és görög keleti szerb, Kolozsvárott a protestáns és görögkeleti román felekezetek papjai számára állíttatnék fel theolog. kar.

A mi e fontos kérdést illeti, mindenesetre kívánatosnak tartjuk már a viszonyosság szempontjából is, hogy az egyetemeken a prot. theológiának is helye legyen. De a viszonyosságot teljes mértékben keresztül viendőnek tartjuk, oly módon, hogy ha a r. kath. felekezetnek a fővárosi egyetemen van theolog. kara, ugyanott legyen a prot. egyházaknak is. Mert kétségtelen inferioritásnak kellene tekintenünk azt, ha a prot. egyház csak a kisebb vidéki egyetemen találhatna helyet a kath. egyház fővárosi helyzetével szemben. Ez azonban ismét nem zárna ki azt, hogy az erdélyi részekben nagy súlylyal bíró prot. különösen, ref. egyház a görögkel. román egyházzal együtt a kolozsvári egyetemen is önálló tudománykart nyerne, vagy legalább a most szervezett ev. ref. theologiai fakultás azon egyetemmel valóban szerves kapcsolatban hozatnék.

Nagyon természetes, hogy ezen intézmények csak a prot. autonomia érintetlenül hagyásával volna létesíthetők, felekezetünknek határozott ingerenciája mellett. Most meglevő theologiai akadémiáinknak, legalább az életerőseknek további fejlesztése is annál sürgősebb feladat leend, minél magasabb igényekkel fog fellépni a jövő, lelkészeink képzettségét illetőleg. Itt is az egyetemi fakultás színvonala jelöli

meg a czélt, a mely felé törekednünk kell. Szükséges, hogy theolog. tanári állásaink a lelkészi kar legkiválóbb tagjaira nézve is vonzókká tétessenek, mert hiszen e tanárkarok lennének hivatva arra, hogy a vallás-erkölcsi élet és tudomány szellemi vezérei s minden lelképásztori tevékenységnek kiinduló pontjai s irányzói gyanánt szerepeljenek egyházunk körében. És hogy ez nem mindenütt van úgy, azt bizonyítanunk fölösleges; de nem is csodálkozhatunk rajta, a míg a legkiválóbb erőket gyakran a hasonlíthatatlanul kedvezőbb némely lelkészi állások foglalják el.

A debreczeni egyetem eszméjének megvalósítása nagy mértékben emelte volna theolog. oktatásunk színvonalát is; de ma már mindenkinek sajnálattal kell belátnia, a mit mi eleitől fogva hangoztattunk, hogy a kezdeményezés teljesen elhibázott volna s a kedvező körülmények okszerű felhasználásának elmúlásztása miatt — most távolabb állunk a czéltől, mint valaha. Csak egyetlen út van, amelyen még idővel czélt érhetünk, de csakis az állam támogatásával és ez — a meglevő akadémiái tanszakok fokozatos fejlesztése egészen az egyetemi színvonalig. Hogy ez ökövetkezhetik, azt ma inkább remélhetjük, mint csak a közelmúltban is, mert az új regime alatt itt Debreczenben is egymásután tűnnek fel a múltnak eddig takargatott nagymérvű mulasztásai és fogyatkozásai s az elzárkózottság és klikkuralom bomladozásával lassanként a főiskola kormányzásában is a régi slendriánt felváltó őszinte jóakarát, realitás és haladásvágy kezd minden téren érvényesülni. Ezen az úton theolog. akadémiánk helyzetén is bizonyára segítve leend, s elérjük azt, hogy főiskolánknak ezen legféléltettebb s kizárólag felekezeti tanszaka a *maga érintetlen önállóságában* fényt vet és világot áraszt a kerületre, sőt a honi protestántizmusra is.

Nagy haladást jelez és megnyugvásunkra szolgál a közokt. miniszternek az a nyilatkozata is, hogy az *egységes elméleti jogi államvizsgát* behozni s a jogakadémiákat fejleszteni óhajtja. Ez az, a miért pár évvel ezelőtt éppen mi és a nagyváradi akad. igazgató erős küzdelmet fejtettünk ki s jó részben boldogemlékü *Körösy Sándor* volt jogtanár, orszgy. képviselő hathatós befolyásával sikerült egy már beterjesztett törvényjavaslat megváltoztatása folytán a jogakadémiákra nézve oly fontos eredményt kivívunk. A mostani miniszter helyes érzékéről tanuskodik, hogy ezt az álláspontot magáévá téve, a jogakadémiák önállóságában s fejlesztésében találja meg a felső oktatás politikájának egyik helyes irányát. Szükséges azonban, hogy a mikor megállapítja azt a mértéket, a melyet a jogakadémiáktól megvár, egyuttal annak elérését e kiválólag állami érdekű intézetekre nézve az állami támogatás által is lehetővé tegye; vagyis *nyujtson államsegélyt az életrevaló jogakadémiáknak*.

A debreczeni ev. ref. főiskola jogakadémiája népes-ségre nézve a legelső az országban; kell, hogy minden tekintetben első legyen. Ez csak államsegélylyel érhető el, mert felekezetünk sokkal közvetlenebb szükségéit sem képes saját anyagi forrásaiból fedezni. Satnya intézetet fentartani pedig nem előny, hanem valóságos felekezeti veszedelem.

Szólt aztán a miniszter a középiskolák ügyéről, állást foglalva az egységes középiskola mellett, a mely azonban nagyon határozatlanul van még a miniszter fejében is, a mint látszik, kialakulva, s végül a népoktatás ügyéről, foglalkozva kiválólag a Rátkay képviselő határozati javaslatával. Felhozta, hogy a 400 frtos tanítói

fizetési minimumot annak idején leginkább a felekezetek elleneztek, mert rájuk nézve lett volna nagyobb a teher. Többek közt megemlíthetjük még, hogy az elemi oktatás allamosításának a miniszter nem barátja.

A debreczeni főiskolai gyorsíró egyesület köréből.

Főiskolánk ezen egylete f. hó 7-én délután ünnepléses közgyűlést tartott, melyen megjelentek a helybeli régibb gyorsírók s a magyar gyorsírásnak egyik legkiválóbb apostola: Forrai Soma, a Ludovica académiája tanára. Az előbbieket közé tartozik Csiky Lajos theologiai dékán, az egyesületnek évek óta felügyelő tanára, Nagy Sándor ügyvéd, az egyesület alapítója, Török Péter főgymnasiunai tanár, az egyesület alakulási évében volt alelnöke, Pető Imre üzletvezetőségi hivatalnok, Fábrián Lajos Mór kereskedelmi akadémiái tanár, Klein Miksa üzletvezetőségi hivatalnok, az egyesületi tagok, s a ker. akadémiára néhány növendéke.

A gyűlés lefolyása a következő volt:

Csiky Lajos felügyelő tanár üdvözlővén a megjelent vendégeket, s Forrai Soma úrnak szívélyes köszönetet mondva megjelenéséért a gyűlést megnyitja s felkéri őt előadásának megtartására.

„A gyorsírás a praxisban“ volt czime előadásának, mely érdekessége által mindvégig lekötötte a hallgatóság figyelmét.

Forrai Soma a Gabelsberger-Markovits gyorsírási rendszernek — mely hazánkban is a többi rendszerek felett az elsőbbséget már rég kivívta magának — egyik legbuzgóbb terjesztője, s termékeny szakcikkírója. Elsőben gyorsírási olvasmányokat bocsátott közre, majd kiadta „A magyar gyorsírás tankönyve“ cz. munkájának levelező és vitairási részét, mely jelenleg 6-ik kiadásban forog közkezen, a múlt év folyamán pedig kiadta „Fokozatos gyorsírási olvasó könyv“-ét kezdők számára, melynek hiányát a gyorsírás tanulók nagyban érezték; s másrésztől 9-ik évfolyamát futja jelenleg a szerkesztésében megjelenő „Fővárosi gyorsíró“, mely szintén a magyar gyorsírás egyik legkitűnőbb organumának bizonyult. De nemcsak elméleti, hanem a gyakorlat terén is nagy sikereket ért el, a mennyiben rendszeren ő van megbízva a fontos gyűlések és tárgyalások gyorsírói felvételével.

Ily közvetlen tapasztalatai alapján tartotta meg szabad előadását, melyből számos hasznos tanulságot vonhatott le mindaz, ki a gyorsírás alkalmazza, vagy alkalmazni fogja. Előadása végeztével élénk eljenzéssel s tapssal fejezték ki elismerésüket a hallgatók. Melynek végeztével előszóval is megköszönte az egyesületnek, hogy őt tiszteletbeli tagjai sorába emelte.

Most Nagy Sándor ügyvéd tette meg jelentését. Az első nemzetközi Gabelsberger gyorsíró congressusról, a melyen mint az egyesület képviselője vett részt.

Török Péter főgymn. tanár pedig átnyújtja az elnöknek a főiskolai gyorsíró-egyesület legelső, az akadémiái tanárkar által megerősített alapszabályainak eredeti példányát.

Ezután Polgár Kálmán bírálta meg az „Uránia“ jellegével beadott vitairási stenogramot, melyet a vitairás elveinek helyes alkalmazásáért a jegyzőkönyvi dícséretre méltónak ítelt; a jelgés levélke felbontása után a munka szerzőjéül Varga Lajos 6. o. t. neve tűnt ki.

Következett a félévi írásversenyre beadott mun-

kák megbírálására kiküldött bizottság jelentése, melynek eredménye a következő:

Kezdőknel: I. díjat nyerte Tóth Dezső 5. o., II. díjat Szabó Ernő 5. o. III. díjat b) Tóth János 6. o. s megdicsértetett Oláh Gábor 5. o. t.

Haladóknál: I. díjat nyerte; Herdliczka Ernő 7. o., II. díjat Mohácsi János 1. j. h. s a III. díjat Skrovina Ottó 7. o. t.

Gyakorlóknál: a perczenkénti 200 szótagos fokon nyertes lett: Madarassi Gyula 1. jh. s a perczenkénti 150 szótagos fokon Simon Imre 7. o. A díjakat gyorsírási művek és díszoklevél képezte. Ezekon kívül szerző ajándékából az Oláh Róza-féle „Gyorsírás szépirodalmi könyvtár“ egy-egy füzetét kapták szép írásukért: Oláh Gábor, Herdliczka Ernő és Simon Imre.

Ezek után Polgár Kálmán elnök köszönte meg a budapesti vendégnek az egyesület nevében látogatását, óhajtván, hogy máskor is szerencséltesse az egyesület látogatásával, Nagy Sándornak és Török Péternek az egyesület iránt most is tanúsított rokonszenvüket.

A gyűlést Csiky Lajos felügyelő tanár úr zárta be, meleg szavakkal mondva köszönetet a vendégeknek a résztvételért, s a gyűlés Forrai Soma és Csiky Lajos éltetésével oszlott szét.

KÖZÉLETÜNK.

Elnöki megnyitó beszéd

a felső-szabolcsi ev. ref. egyházi értekezlet gyűlésében.

Tisztelt egyházi értekezlet!

Mióta, mint egyházi értekezlet utoljára voltunk együtt, azóta kiszámíthatatlan horderejű veszteségek érték értekezletünket, főleg lelkesi karunkat. Elegendő csak a Gonda Balázs, Szikszay József, Lukács Ödön és a Vitéz Mihály üresen maradt helyeikre rámutatnom, s dicsőült alakjaikat az emlékezetben felidézni, mint a kiknek már csak szellemeik lengenek körül bennünket. Vitéz Mihályban épen fejét, koronáját, dicsekedését veszté el egyesületünk. Legyen áldott közöttünk emlékeztesen bennünket összetartásra, egymás buzdítására s egymás gyengéjének szeretettel való fedeztetésére, a békességes együtt működésre és egyetértésre, ama szent ügy érdekében, melynek szolgálói, igénytelen képviselői s munkásai vagyunk.

Mi, az egyházmegyének régibb tagjai mindnyájan tudjuk, hogy ezek a dicsőült alakok valának azok, a kik a legközelebbi pár évtized alatt vezérelték, irányozták e. megyénk és értekezletünk ügyeit és életét is, s most, midőn nincsenek többé közöttünk, bizonyára mindnyájan érezzük, éreznünk kell, hogy Illyés palástja a mi nyakunkba szakadt, hogy nekünk kell az ő helyükre állanunk, s a terhet és a munkát erőtelen, gyenge vállainkra vennünk, s a magunk körében egyházmegyénk életének, egyházi ügyeink, egyházi értekezletünknek is irányt adnunk.

Es én, ha valaha éreztem erőim gyengeségét, ismereteim és tanulmányaimnak fogyatékos voltát s az emberiség és a ref. egyházunk életét mozgató eszmék világában való járatlanságomat, azt e pillanatban, midőn az egyházi értekezletet, oly dicső elődök, elnökök után meg kell nyitnom, sokszorosán érzem. Nem is kecségetem magamat a gondolattal, hogy a helyöket betöltsem; hanem csak a kötelesség szava, az e. megye

parancsa, — hogy állásomnál fogva hívjam össze szervezkedés végett az értekezletet — állított e helyre. S miután e megbízatásnak ezzel eleget tettem, megjelenésükért köszönetet mondva, félre is állhatnék, s hallgathatnék és elnökválasztásra híván fel az atyafiakat, a testvéreket, átadhatnám e helyet a megválasztandó elnöknek, ki egyházi életünket, annak irányát és fejlődésének elveit, törvényeit, mozgató tényezőit ez időszert nálamnál jobban ismeri; kiben több az eszményi czélok iránt való érzék; több idővel, tudománnyal, tehetséggel rendelkezik az elnöki tiszt betöltése körül.

Azonban bocsássanak meg édes atyámfiak, ha mint régi ember, mint olyan, ki ama nagy tervelők és szervezők: Litkei, Gonda, Kozma, Nemes, Lukács s a Vitézek mellett már egy negyed század előtt ott állottam a lelkes értekezlet bölcsőjénél és a tervezés, szervezkedés munkájában is, előbb, mint korjegyző, majd mint az értekezlet jegyzője részt vettem, bocsássanak meg, mondom, ha ez alkalmat felhasználva, multa és jelenre, sőt lehetőleg a jövőbe is egy pillantást vetek.

Egy századnegyed nagy idő t. értekezlet! És azóta nagy dolgok történtek magyar ev. ref. egyházunk életében is. Erdemes reájuk visszapillantani. Az idő — igaz — nagyon az, a mi régen volt; mert hiszen a bölcsész-költő szerint nem az idő halad, hanem mi változunk; ámde a viszonyok megváltoztak; a teendők szinte mások; az idők jelei is más nemű kötelességeket követelnek tőlünk. És én mindig igen lényeges dolgokat tartottam az idők jeleinek megfigyelését, mérlegelését és megértését. És ha ma az e. megyében mi állunk az első sorokban, nekünk főkötelességünk az idők jeleit megfigyelni, mérlegelni s megérteni.

Egy negyed század előtt t. értekezlet még a régi idők romjai, maradványai között állottuk. Egyh. kerületünk a Szatmár-németi zsinat által alkotott „Geleikatonai Cónonok” szerint kormányoztatott és egész magyarországi ref. egyházunk sokszor csak statutumok, határozatok szerint kormányozta magát. Azóta már két országos zsinatot tartottunk (1881—2 és 1891—3). S ha zsinat-presbyteri egyházalkotmányunk, némelyünk szerint, talán csorbát szenvedett is; de a koronás király által szentesített, az egész magyarországi reform. egyházi életre szóló és azt felölelő törvényeink vannak és ez egyháztörténelmi jelentőségű, korszakos esemény s néhány év múlva az egyháztörténelem írói is annak fogják tartani, mint akár az 1605, az 1621, 1646, 1790—91, és az 1848-iki 20. t. cikket korszakalkotónak tartjuk mindannyian.

Egyházszervezetünk is változott tagadhatatlanul. Az 1821-ben alkotott s tanácskozási joggal életre hívott generál-conventből határozatképes Convent lett, mely az egyetemes magyarországi ev. ref. egyházat törvény szerint képviseli. Vajha! külsőleg, kifelé és felfelé is egy kissé több joggal s nagyobb bátorsággal képviselné, vagy képviselte volna p. u. a közelebbi millenáris ünnepek idején is.

Az 1859—60-ban tervezett domesztikából egy országos közalap nőtte ki magát, melynek áldásait sok kis egyházunk, főleg a tökesegély útján már érzi; hálával kell bevallanunk, hogy nagyon meglátszik rajtok.

Létrejött, hála Istennek! épen e folyó 1896 évben a régen sürgetett országos lelkesi gyámintézet is. Aldja meg az Isten azokat a nemesen érző sziveket, fennkölt lelkeket s áldozatkész egyháztagokat és vezér férfiakat, a kik ezt is megalkották.

Csak ezekből is látható t. értekezlet ref. egyházi életünknek külső fejlődése és izmosodása. Most várjuk,

reménykedve várjuk, epedve várjuk, hogy a lelkesi fizetések is legalább 600 frtra kiegészítettnek. Többet kívánnánk s ha szerénység nem volna, azt mondanók, többet érdemelnénk; de nagyot lendítene itt-ott, lelkesztestvéreink nyomorán még ez is.

Más részről egyházi és iskolai autonomiánkat az 1868. évi 38, — az 1883. évi 30 — és 1893. évi 26. t.-cikkek sarkából egészen kiforgatták. És ez egyházi életünkre nézve, legalább látszólag hanyatlást jelez. S ezen törvények határozottan azt czélozzák, hogy az oktatást az állam akarja átvenni s az arról való gondoskodást a modern jogállam egészen állami feladatnak tekinti! Jó. Mi belenyugszunk, csak aztán vigye keresztül az állam és egyház elválasztását az egész vonalon... Mi reformátusok, kik e téren századokon át lobogtattuk elől a haladás és felvilágosodás zászlóját és áldoztunk az oktatásügyért, örvendünk e látománynak. Csak aztán igazán és egészen vegyék le vállainkról az oktatás gondját, terhet, s emelje az állan az oktatás ügyet olyan irányzásra, olyan magas színvonalra, mint mi századokon át (XVI—XIX) emeltük. S azt a szabad szellemet, egyenes jellemet, önzetlen hazafiságot nevelje és ápolja azokban, melyet őseink és mi neveltünk és ápoltunk s tanítóinkat lássa el illendő, hivatásuknak megfelelő javadalmazással. Mi a segítő kezét ilyen feltételek alatt örömmel fogadjuk, mert az 1848. évi 20. t. cz. megvalósítását látjuk ezen törekvésekben.

De leginkább megváltoztatta s a közeljövőben még inkább megváltoztatják egyházi kül- és beléletünket az u. n. egyházpolitikai törvények, az 1894. évi XXXI., XXXII., XXXIII. s az 1895. évi XLII. és XLIII. törvénycikkek, t. i. a gyermekek vallása, a polgári anyakönyv, polgári házasság, szabad vallásgyakorlat és az izraelita vallás szabadságáról szóló törvények.

A lelkiismereti és vallási szabadságot mi sürgettük századokon által t. értekezlet. Őseink véres harcokat vívtak, véreket ontották és életüket áldozták fel érte. Istené legyen a dicsőség, mi ezt is megértük. Nehéz tusa után, súlyos körülmények között; de megértük.

Mnidezekből nyilvánvaló kedves testvéreim! hogy a viszonyok közöttünk megváltoztak; tehát meg kell változnunk nekünk magunknak, munkásságunk keretének, irányának és módjainak is s az új idők és viszonyok kívánalmaihoz kell alkalmazkodnunk.

Halljuk, olvassuk is az új idők jelszavait: belmissió, cura pasztoralis, evangelizatio stb. Tény, hogy ma még buzgóbban kell hirdetnünk az Isten igéjét es predikálnunk a Krisztust, mint eddig.

Ma az olcsó bibliával és hasznos vallásos iratokkal, vallás-erkölcsi irányú társulatok, intézmények, egyesületek, mint szervek segélyével, buzgó vallásos oktatással az evangéliom szellemét, irányát, elveit a vallásosságot, egyháziasságot, a kálvinista puritán elveket, tiszta erkölcsöket s önzetlen hazaszeretetet ezen eszközök segélyével be kell plántálnunk az egyes emberek szívébe, lelkébe s a családok életébe és a társadalomba is, hogy vallásos, tiszta erkölcsű emberek és polgárok között a földi élet szép, kellemes, hasznos, kívánatos, boldogító s nyugodalmas legyen és a végen örök élet, örök idvesség s örök dicsőség várakozék reánk. Ezen egyháztársadalmi cselekmények s intézményeknél kiválóan szem előtt tartandó, hogy a kálvinista ízt és irányt, melyek az evangéliom szellemével és irányával oly benső összeköttetésben és vonatkozásban vannak, soha és sehol le ne vetkezzük.

A mi magyarországi kálvinista reform. egyházunk

mint eddig, úgy ezentúl is, habár más viszonyok között, más eszközök segélyével, de a Jézus Krisztus evangélioma, a biblia, a szent könyv alapján, ma is ugyanazon elveket lengeti zászlóján, ugyanazon eszmék, elvek és eszményekért lelkesül, mint az őskeresztység idején az első keresztények, mint a reformáció óta, századokon át, dicsőült őseink lelkesültek: szabad vizsgálódás, lelkiismereti szabadság, hazaszeretet, haladás, tökéletesedés, testvériség, s Istennek lélekben és igazságban való imádása.

Az 50-es 60-as években bizonyára nagyobb, élénkebb és talán melegebb is volt az egyházunk ügyei iránt való érdeklődés, az egész hazában, mint ma. Ámde akkor más tér, az igazi magyar emberek, a tehetségek előtt alig vala nyitva; sőt a hazaszeretetéért és jogaiért is csak a reform. egyház autonómiájának szárnyai alatt lehetett tenni valamit, ma azonban a hazaszeretetéért, különböző felfogások s politikai pártok és jelszavak szerint, de nyíltan lehet szolgálni s kiváló világi embereinknek ott nagy tér nyílik. Azonban a jó kálvinista hazafiak, hű fiaik ma is szeretett egyházunknak is t. értekezlet, a mint ezt ez alkalommal jelen levő világi előkelőségeink megjelenéséből is örömmel tapasztalhatjuk. Tudják ezek, hogy a protestáns egyház nem valami időszerű alakzat, mert a reformált egyház hívatva van a világot, az emberiség életét átalakítani s a fejlődés útján előre vezetni, mint átalakította s vezette két ezred óta a krisztianizmus. Tudják továbbá e világi kitűnőségek, hogy: „A protestáns egyház nemzetfenntartó tényező,” s hívek maradnak az egyházhoz és egyházi intézményekhez ma is, főleg a kik a történelemből tudják, hogy reformált egyházunk a krisztusi elveket, az evangéliom alapján, menten minden önös érdektől s uralkodási vágytól hirdette és hirdeti ma is a legtisztább szabadelvűség és a szabad vizsgálódás elvei alapján, kizárva minden babonás, czeremóniás szokásokat, tényezőket és intézményeket. Ezek a világiak továbbá tudják, hogy reformált egyházunk, nemcsak a szabad vizsgálódás és a valódi szabadelvűségnek, hanem autonómikus szervezeténél fogva a tiszta magyar hazafiságnak s függetlenségnek és nemzeti önállóságnak is erős bástyája és vára vala eddig, támasza és eszköze lehet a jövőben is. És végezetre tudják, valamint tudja és elismeri az egész nemzet és elismeri minden elfogulatlan történetíró, hogy a magyar vallás és a kálvinista magyar egyház a nemzeti eszményeknek, aspirációknak legőszintébb és leghívebb dajkája, ápolója és melegágya volt századok óta, a legnehezebb és legviharosabb időkben is s az lesz bizonyára a jövőben is; mivel múltját s magát soha meg nem tagadhatja. Ezért kell nekünk egyházi értekezletünkbe világi embereinket, nagyjainkat, kitűnőségeinket, eltekintve egyházi életünknek ősi, evangéliomi alapon nyugvó szervezetétől, minél inkább bevenni és az azokban való részvételre buzdítani és lelkesíteni.

Ezen elvek vezetnek bennünket a jövőben is egyházunk ügyeinek szolgálatában. Ezen zászló alatt kívánunk küzdeni, munkálkodni és ha kell, harcolni az egyházunk által képviselt hitelvek és eszményekért s hogy eredményesen működhessünk, a módokat és eszközöket a megváltozott idő viszonyainhoz képest meg kell válogatnunk; mert ha új a keret az egyházi életben, meg kell újítani a tartalmat, az egyházi élet és a lelkesítő működés irányát, eszközeit is. A lelkesítő értekezletek hívatása már, hogy a fejlődés folyamán új vért öntsenek az új szervezetbe, az új törvények

által irányított egyházi életbe; mert: „Ujbort nem töltenek ó-tömlőbe; máskülönben elszakadoznak a tömlők és a bor kiömöl s a tömlők is elpusztúlnak; hanem új-bort új-tömlőbe töltenek és mindenik megmarad.“ (Máté 9, 17.) Ezen eszmék és irányok fejlesztése s az egyház felvirágoztatására vezető utak és módok és eszközök megválasztása célja a mi egyházi értekezletünknek is.

Ezzel ezen szervezkedő gyűlést megnyitottnak nyílvánítom.

Görömbei Péter,

felső-szabolcsi esperes.

Tájékozás a tanítói ötödéves korpótlékokra nézve.

A felekezeti elemi iskolákban működő tanítók részére törvény által megállapított 50 frtos ötödéves korpótlékok a törvény hatályba léptétől, 1893. szept. 25-től számított öt év leteltével, vagyis 1898. szept. 25-én már fizetendők lesznek. A miniszter intézkedése folytán a közigazgatási bizottságok felhívják az iskolafentartó testületeket a korpótlék biztosítására s vagy már is lejárt, vagy rövid idő alatt lejáró határidőket tűznek ki erre nézve. Egyházaink a felsőbb és legfelsőbb egyházi hatóságok intézkedése hiányában tanácstalanul állanak. Egyes egyház-megyékben azonban kényszerűségből foglalkoztak ez ügygyel, a mint pl. a debreczeni egyházmegyében is (lásd e lap 9. számát).

Talán leghelyesebben cselekedett a kecskeméti egyházmegye, melyben az e. m. tanügyi bizottság összehívván, az tüzetes útasítást dolgozott ki az egyházak számára s azt kinyomatván, szétküldötte. H. Kiss Kálmán n.-kőrösi tképezdei igazgató úr szivességéből lapunknak is megküldtén ez útasítás, annak érdemleges részét tájékozás végett czélszerűnek találtuk közölni, minthogy irányadó intézkedés hiányában az érdekeltek nálunk is felhasználhatják.

I. Tájékozás a tanítói ötödéves korpótlékokat illetőleg.

A) A tanítói ötödéves korpótlékok fizetését az 1893. évi XXVI. orsz. törv.-cikk rendeli el.

Ide vonatkozó §§-ai a következők: 2. §. „Az összes (tehát úgy az állami, községi, mint a felekezeti) elemi népiskolák tanítói, 50 (ötven) forint ötödéves korpótlékban részesülnek, a mely öt ízben válik esedékessé és 250 frtig emelkedhetik.

E korpótlék a 300 frtnál nagyobb fizetésbe be nem számítható.

E korpótlék alapját képező szolgálati idő azonban csak a jelen törvény hatályba lépésével veszi kezdetét.

Egyes iskolafentartóknak a korpótléokra vonatkozólag már fennálló, vagy ezután alkotandó szabványai jelen rendelkezés által nem érintetnek, ha azok a tanítókra nézve legalább is ezen §-ban megállapított mérvű kedvezményt biztosítják.“

Ne vélje tehát egyetlen egy presbyterium, presbyter, sőt egyháztag se, hogy ezen korpótlék alól valahogy mentesülni lehet, vagy azzal, hogy a tanítói fizetés bármennyivel haladja is a 300 frtot, az eddig érvényben álló nagyobb fizetésbe betudható, vagy abból leszámítható!

Ne vélje senki, hogy a tanítói fizetések lejjebb szállíthatók az ötödéves korpótlék mellett, vagy bármely ürügy alatt is; mert ezt az 1868. XXXVIII. törv.-cikk 144 ik §-a nem enged, világosan kimondván, hogy „a hol a tanítók a 142-ik §-ban kitett összegeknél (rendes tanítóknál 300 frt stb.) nagyobb fizetést húznak: ott annak élvezetében ezentúl is meghagyandók!“ Sőt ezen

142-ik §. hatályát az 1893. évi XXVI. törv.-czikk 1-ső §-a a hitfelekezetek által fenntartott rendes és segéd-tanítókra is kiterjeszti.

Ne vélje senki, hogy a zsinati egyházi törvényeink is másképen intézkednének, mint az országos törvény; mert az Ő felsége a király által, 1893. deczember 29-én szentesített egyházi törvény 435-ik §-a ugyanezekkel megegyezik, világosan kimondja: „a hol az eddigi fizetések az itt megállapított (rendes tanítóknál 300 stb., segédtanítóknál 250 frt stb.) minimumnál nagyobbak, ott azok le nem szállíthatók.“

B) Az ötödéves tanítói korpótlékok fedezéséről a hivatolt 1893. XXVI. törv.-czikk 14-ik §-a szól eképpen:

„14. §. Ha a jelen törvény 2-ik §-ában megállapított ötödéves korpótlékokat az iskolafenntartók saját erejükből szolgáltatni nem képesek, illetőleg a községi iskolákra nézve az 1868. évi XXXVIII. törv.-czikk 35. §-a alapján kivethető iskolai pótdadó ki van merítve, a legkisebb tanítói fizetés kiegészítését szabályozó eljárás alkalmazásával az iskolafenntartók a korpótlékok fedezése céljából is állami segélyben fognak részesülni, mely esetben, ha a korpótlék címén adott évi segély 90 frtra rug, az előző 13-ik §., az esetben pedig, ha a korpótlékokra és a fizetés kiegészítésére igénybe vett segély együttvéve 90 frtig terjed, a 11. és 12. §§. rendelkezései alkalmazandók.“

Ezen §§-ok szerint az állami segély igénybevétele mellett, terjedjen az 60 frtig, vagy feljebb, de az állami beavatkozás kikerülhetetlen. A megválasztott tanítót vagy tanítókat állami jóváhagyás végett föl kell terjeszteni, a tanítók elleni esetleges fegyelmi eljárást az állam ellenőrzi, esetleg abban biztosan által részt is veszzen!

Gondolja meg tehát minden egyházközség, minden presbýerium, hogy az állami segély igénybe vétele — őszintén szólva, — az egyházi önkormányzat némi sérelmével jár! (Tán inkább korlátozásával. Szerk.)

C) Az ötödéves korpótlékok fizetéséről. Az 1893. XXVI. törv.-czikk 2-ik §-a megmondja, hogy ezen korpótlék a hivatolt törvény hatályba lépésével veszi kezdetét. Ezt a törvényt 1893. aug. 13-án szentesítette Ő Felsége a király; kihirdettetett az „Országos törvénytarban“ 1893. szept. 10-től számított öt évre, vagyis 1898. szept. 10-én, mely időpontot a hivatolt törvény végrehajtása tárgyában kelt vallás és közoktatásügyi útasítás 1898. október 1-ig tolja ki. (24 lap.)

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság f. évi márcz. 18-án d. e. 9 órakor Budapestben az ev. ref. főgymnasiumban tartja ülését. A gyűlésnek számos tárgyai közül felemlítendőek: 1. A népiskolai törvények revíziója. 2. A gymn. érettségi vizsgák reformja. 3. A nem felekezeti közép- és másnemű iskolákba járó ev. ref. vallású növendékek vallásos oktatása. 4. A gymn. vallásos tanárok képesítése. 5. A lelkesítő képességű bizonyítványokban az osztályfokozatoknak, egyformán megállapítása mind az öt

egyházkerület számára. 6. A szakelőadók munkakörébe eső feladatoknak megállapítása. Joó István elnök.

— A debreczeni ev. ref. főiskola anyagi és szellemi ügyeinek átvizsgálásával megbízott s a szervezetlenség folytán már-már állandóvá lett egyházkerületi bizottság f. márczius hó 9-én délelőtt ülést tartott s a főiskolát érdeklő több fontos ügyet vett tárgyalás alá. Jelen voltak Kiss Áron püspök és gróf Degenfeld József főgondnok elnöklete alatt Tóth Sámuel egyhk. főjegyző, Joó István középisk. felügyelő, Armós Bálint egyhk. tanácsbíró, Sass Béla akad. igazgató, Csiky Lajos theol. és dr. Bacsoni Lajos jogak. dékánok, Dóczi Imre főgymn. és Kovács Lajos tanítókép. igazgatók és Márk Endre egyhk. és kollégiumi ügyész, bizottsági tagok. Legfontosabb tárgya a gyűlésnek a debreczeni főiskolai tanárok fizetésének korszerű rendezése volt, melynek előkészítésére, illetőleg a szükséglet kimutatására és javaslattételre egy bizottság küldetett ki, melynek tagjai lettek Sass Béla ak. ig. elnöklete alatt, Csiky L., dr. Bacsoni L. dékánok, Dóczi és Kovács L. igazgatók, Karai Sándor főgymn. tanár s egyuttal Joó István középisk. felügyelő. Az új főgondnok buzgalma és jóakaratu belátása e téren is a legszebb reményekre jogosít. E kérdésre még visszatérünk.

— A főiskolai énekkar f. hó 5-én tartotta meg alapítóinak szokásos emlékünnepejét. Az ünnepély kiváló pontját Balogh Ferencz felügyelő tanár szép beszédje képezte, a ki visszatekintve a múlt időkre, ismeretes lelkesedésével méltányolta az alapítók érdemét. Az énekkar szép előadásain kívül Tripsó Sándor 2. jh. szavallata, Juhász Sándor 2. th. felolvasása s Maklár Papp Ernő víg szavallata nyujtottak kellemes szórakozást a nagy közönségnek.

— Példának okáért felemlítjük, hogy a pozsonyi egyetemes evang. theol. akadémia tanári kara kiváló erők közreműködésével „Protestáns esték“ című az e célra legalkalmasabb bőjti és adventi időben építő és ismeretterjesztő felolvasásokat rendez, melyek a vallás, nevelés, történelem és társadalom körébe vágó közérdekű tárgyakkal foglalkoznak. Az első ilyen este márczius 6-án volt; a 6-ik ápril 10-én lesz. Hát nálunk vajjon mikor történik már valami ehez hasonló!? Egy ízben már a fiatalság próbált megmozdulni, de elcsitítottuk, mert ez a mi feladatunk. Ha még egyszer megmozdul, akkor vajjon mit mondunk neki? . . .

— A Csokonai-kör Széll Farkas kir. it. táblai tanácselnök buzgó és szakavatott vezetése alatt több élvezetes és tanulságos felolvasó estélyt rendezett a mostani időszakban is. Legutóbb, márczius 12-én, dr. Bartha Béla jogtanár tartott érdekes felolvasást a magyar nők jogairól.

— Előfizetési díjjal hátralékban levő olvasóinkat tisztelettel felkérjük, hogy a hátralékot szíveskedjenek **mielőbb** beküldeni a kiadóhivatalhoz.

TARTALOM-JEGYZÉK: Vallás, állam és liberálisizmus. Erős Lajos ev. ref. lelkész. — Melanchthon emlékezete. Racz Lajos. — Csodálatos egyenlőség. Lévai Mihály. — T a n ü g y : A közoktatásügy az országgyűlésen. — A debreczeni főiskolai gyorsíró-egylet köréből. — K ö z l e t ü n k : Elnöki megnyitó beszéd a felső-szabolcsi ev. ref. egyházi értekezlet gyűlésében. Görömbei Péter, felső-szabolcsi esperes. — Tájékoztató a tanítói ötödéves korpótlékokra nézve. — K ü l ö n f é l é k .

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACSONI LAJOS.